

14.4.2020

Eduskunta
Tulevaisuusvaliokunta

Viite: E 61/2019 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n komission tiedonanto vihreän kehityksen ohjelmasta (Green deal) 11.12.2019

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Luonnonvarakeskus (Luke), Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki

1 Tausta

EU:n komissio antoi tiedonannon vihreän kehityksen ohjelmasta (European Green Deal) 1.12.2019 (COM(2019) 640 final). Poliitiikkaohjelma sisältää komission suunnitelmat tulevista toimista ja aloitteista mm. ilmastoneutraaliteetin saavuttamisen, energian, liikenteen, EU:n luontopääoman säilyttämisen, saasteettomuuden, kiertotalouteen siirtymisen, yhteisen maatalouspolitiikan, oikeudenmukaisen siirtymän ja sen rahoittamisen alalta sekä globaaleihin toimiin, tutkimukseen, innovaatioihin, koulutukseen ja digitalisaatioon liittyen.

Tässä Luonnonvarakeskuksen lausunnossa keskitytään lähinnä ohjelmassa esiin nostettuihin maa- ja elintarviketalouteen sekä metsätalouteen liittyviin toimiin ja aloitteisiin.

2 Lausunto

Komission Green Deal -ohjelman tavoitteet on asetettu korkealle. Tavoitteena on luoda vuoteen 2050 mennessä Euroopasta maailman ensimmäinen ilmasto-neutraali maanosa. Lisäksi ohjelma edistää luonnonvarojen ja muiden resurssien tehokasta käyttöä sekä siirtymistä puhtaaseen kiertotalouteen. Sen avulla halutaan pysäyttää ilmastonmuutoksen ja biologisen monimuotoisuuden köyhtyminen sekä vähentää ympäristön saastumista. Samalla on tavoitteena pitää Euroopan talous globaalisti kilpailukykyisenä, luoda työpaikkoja ja parantaa ihmisten elämänlaatua. Ohjelmassa korostetaan, että ympäristö- ja ilmasto-haasteita ei ratkaista erillisinä kysymyksinä, vaan ne tulee huomioida valinnoissa läpileikkaavasti kaikilla toimialoilla.

Komissio aikoo edetä ohjelman toteuttamisessa varsin nopeasti. Valtaosa lakiesityksistä on tulossa komissiosta jo vuonna 2020 tai viimeistään vuonna 2021. Ohjelman myötä ollaan päivittämässä laajasti sellaistaakin energia- ja ilmasto-lainsäädäntöä, joka ei vielä ole edes astunut voimaan. Tähän liittyy toimijoiden kannalta merkittävä poliittinen ja taloudellinen riski, sillä kaikki ilmastopolitiikan kannalta relevantit säädökset, mukaan lukien metsiä ja muuta maankäyttöä ohjaavaa lulucf-asetus sekä uusiutuvaa energiaa, energiatehokkuutta, ja taakanjakoa koskevaa lainsäädäntö voidaan tässä yhteydessä avata ja muotoilla tarvittaessa uudelleen green deal -ohjelman ilmastotavoitteita tukeviksi.

Ruuantuotannon ilmasto- ja ympäristötoimilla on tiedonannossa keskeinen rooli ja yhteistä maatalouspolitiikkaa (YMP) sekä yhteistä kalastuspolitiikkaa pidetään ohjelman toteuttamisen kannalta avainasemassa. Yhteisen kalastuspolitiikan toimilla halutaan vähentää kalastuksen kielteisiä ympäristövaikutuksia erityisesti

14.4.2020

herkillä alueilla. Yhteisen maatalouspolitiikan uudistamisessa tavoitellaan kunnianhimoista lähestymistapaa ilmasto- ja ympäristökysymyksissä. Nykyistä korkeammat ilmasto- ja ympäristötavoitteet toteutettaisiin YMP:n kansallisten strategiasuunnitelmien kautta. Komission onkin määrä varmistaa yhdessä jäsenvaltioiden kanssa, että kansalliset strategiasuunnitelmat heijastelevat täysimääräisesti green deal -ohjelman kunnianhimoa.

Keväällä 2020 julkistettavan Pellolta pöytään –strategian avulla pyritään tarkastelemaan koko ruokaketjua tuotannosta kulutukseen. Strategian tarkoituksena on vahvistaa erityisesti eurooppalaisten viljelijöiden pyrkimyksiä torjua ilmastonmuutosta. Tiedonanto ei anna kuitenkaan kovin selkeää kuvaa siitä, miten tämä käytännössä toteutetaan. Tiedonanto ei esimerkiksi määrittele, kuinka suuria ilmastopäästövähennyksiä maatalous- ja elintarvikealalta odotetaan. Maataloutta ei myöskään mainita sektorina, joka integroitaisiin päästökauppajärjestelmään. Tämä jättää avoimeksi sen, miten komissio näkee markkinapohjaisten välineiden roolin maatalouden päästöjen vähentämisessä. Tärkein tiedonannossa korostettu politiikkatoimi on vaatimus, jonka mukaan vähintään 40 prosenttia yhteisen maatalouspolitiikan budjetista on allokoitava ilmastotoimiin. Tämän osalta komissio toteaa työskentelevänsä yhdessä Euroopan parlamentin ja neuvoston kanssa saavuttaakseen vähintään tämän tavoitetason. Kyseinen tavoite ei ole kuitenkaan uusi, vaan se sisältyy jo komission kesäkuussa 2018 esittämään uudistusehdotukseen vuoden 2020 jälkeiseksi yhteiseksi maatalouspolitiikaksi.

Metsien käyttö on sijoitettu komission green deal -ohjelmassa erikseen mainittuna vain monimuotoisuuden suojelemisen teeman alle. Vaikka biokierto-talous mainitaankin tekstissä, metsien käyttö nähdään ohjelmassa pääosin luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta sekä hiilinieluna. Kasvavien metsävarojen ja kehittyvän puunjalostuksen suomia mahdollisuuksia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ei ohjelmassa erikseen huomioida. Voimassa olevan LULUCF-asetuksen mukaan hakattuun puuhun perustuvilla tuotteilla voidaan kuitenkin osaltaan korvata päästöjä aiheuttavia fossiilisia raaka-aineita ja polttoaineita ja siten vähentää päästöjä. Pitkäikäisissä puutuotteissa hiiltä voidaan myös varastoida kauemmin kuin alkuperäisessä puussa talousmetsässä. Metsien osalta Green Deal -ohjelma liittyy kiinteästi myös EU:n valmisteilla olevaan ja vuoteen 2030 asti ulottuvan biodiversiteettistrategiaan ja sen tulevaan toimintaohjelmaan samoin kuin niiden pohjalta laadittavaan metsästrategiaan. Jotta politiikoista ja toimenpiteistä tulisi mahdollisimman vaikuttavia, kaikki edellä mainitut ohjelmat ja strategiat tulisi sovittaa yhteen tehokkaalla tavalla, mikä on aikataulullisesti ja sisällöllisesti vaativa tehtävä.

Hiilitullit (carbon border tax) ovat Green Deal -ohjelman yksi puhutuimpia uusia esityksiä. Hiilitullien asettamisen nähdään auttavan EU:n ilmastopolitiikan tiukentamista, sillä ne voisivat vähentää huolta siitä, että tuotantoa siirtyy EU:sta maihin, joissa päästöpolitiikka on löysempää. Hiilitullien toteuttaminen on kuitenkin käytännössä varsin mutkikasta. Se edellyttäisi hyödykekohtaista laskentaa, mikä toisi merkittäviä hallinnollisia kustannuksia. EU:n tulisi erikseen määritellä, mitä tuotteita, päästöjä ja teknologioita sekä mitä maita tullimaksut koskisivat, miten määriteltäisiin tullin kohteena olevien tuotteiden hiilisisältö, miten hiilitulli yhdistettäisiin päästökauppaan ja kansallisiin hiiliveroihin, miten se sopisi yhteen WTO:n kauppasääntöjen kanssa. Hiilitulleja koskevat päätökset edellyttävät siten erityisen huolellisia vaikutusarviointeja ja riskianalyyssejä. Yksi huolenaiheista liittyy myös kauppasodan riskiin, jota mikä tahansa uusi tullimaksu voisi kasvattaa. Myös Suomessa on syytä analysoida, kuinka hiilitullit

14.4.2020

vaikuttaisivat kaltaiseemme maahan, jossa tuonti- ja vientivirrat ovat suuria sekä EU:hun että sen ulkopuolelle.

3 Yhteenveto

Komission green deal -ohjelman myötä sekä ruoantuotantoon että metsien käyttöön kohdistuvassa politiikassa korostuvat taloudellisen kestävyysnäkymien rinnalla yhä vahvemmin ekologisen ja sosiaalisen kestävyysnäkymät. Luonnonvaratalouden odotetaan olevan kestäväällä tavalla osa yhteiskuntaa ja vastaavan sen tarpeisiin. Se, miten eri kestävyysulottuvuuksia käytännön politiikassa painotetaan, riippuu yhteiskunnallisista arvovalinnoista, eikä sitä voi tieteellisin perustein päätellä. Tutkimuksella on kuitenkin tärkeä rooli arvioida politiikan vaikutuksia kestävyysnäkymien eri ulottuvuuksiin ja tuottaa tietoa niiden keskinäisistä vaihtosuhteista sekä malleja tarvittavien säätel- ja kompensatiojärjestelyjen luomiseksi.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat: tutkimusprofessori Jyrki Niemi, tutkimusprofessori Tuula Packalen, erikoistutkija Esa Viitala